

CENTERS FOR PRESERVING THE NATIONAL IDENTITY OF THE UKRAINIAN DIASPORA IN THE UNITED STATES

ОСЕРЕДКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

IRYNA NEDOSHYTKO

Abstract:

In this article, we attempt to identify and investigate the activities of cells that help preserve the national identity of Ukrainians in the United States. It has been found out that family, church, education. It has been investigated that the Church plays the largest role in the life of the Ukrainian diaspora in the United States on contribute to preserving the identity of Ukrainians on the American continent. The largest in the United States is the Ukrainian Catholic Church, with four dioceses numbering more than 400,000, and the Ukrainian Orthodox Church uniting over 200,000. It has been proven that the Church, as a bearer of national tradition, an expression of morality, a powerful factor in preserving identity, has taken on the function of helping the new “wave” of emigration to integrate into American society. We find out the importance of Ukrainian educational centers in preserving the identity of the Ukrainian diaspora in the United States. Ukrainian Sabbath Schools under the guidance of the US School Board at the Ukrainian Congressional Committee of America have been found to function most effectively, although their number is not sufficient in accordance with the size of the Ukrainian population.

Key words: national identity, Ukrainian diaspora, Church, education, schools of Ukrainian studies.

В даній статті нами зроблено спробу визначити та дослідити діяльність осередків, які допомагають зберігати національну ідентичність українців у США. З'ясовано, що збереженню ідентичності українців на Американському континенті сприяють родина, церква, освіта.

Досліджено, що найбільша роль у житті української діаспори США належить Церкві. Найчисельнішою у США є Українська католицька церква, чотири єпархії якої налічують понад 400 тис. осіб, Українська православна церква об'єднує понад 200 тис. осіб. Доведено, що Церква, будучи носієм національної традиції, виразником моралі, потужним чинником збереження ідентичності, взяла на себе функцію допомогти новій «хвилі» еміграції інтегруватися в американське суспільство. Нами з'ясовано значення освітніх українознавчих осередків у збереженні ідентичності української діаспори США. Визначено, що найбільш ефективно функціонують українські суботні школи під керівництвом Шкільної ради США при Українському конгресовому комітеті Америки, хоча їхня кількість відповідно до чисельності українського населення не є достатньою.

Ключові слова: національна ідентичність, українська діаспора, Церква, освіта, школи українознавства.

Постановка проблеми. Одним із шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера є використання надбань діаспори. В цьому контексті є актуальним дослідження української діаспори як важливого чинника збереження української ідентичності, оскільки сьогоdnішній глобалізований світ характеризується різновекторними тенденціями, зокрема, контактом культур, з одного боку, й національно-культурним збереженням – з іншого. З огляду на це ідентифікація й самоідентифікація під впливом глобалізаційних процесів набувають щораз ширшого спектру дії та змісту. Важливим є розуміння, у який спосіб розвивається українська ідентичність у США, які чинники сприяють її збереженню.

Аналіз останніх досліджень. Особливості перебування українців в іноетнічному середовищі та специфіку збереження етнічної самосвідомості вивчали М. Бушин, Т. Чубіна. Проблему збереження української ідентичності висвітлили В. Макар, В. Моцюк, С. Попик. Соціокультурним аспектам функціонування українських спільнот за кордоном приділяють увагу сучасні дослідники. Комплексному аналізу української діаспори як підсистеми українського етносу присвячені праці К. Чернової. Автор дослідила структуру української діаспори, проаналізувала стратегію її взаємодії з чужоетнічним суспільством, при цьому увага акцентується на різних вимірах соціокультурного життя діаспорного соціуму на основі збереження української ідентичності. Н. Кривда головну увагу приділяє осмисленню культурних процесів, які відбуваються в українській діаспорі, не вдаючись до розгляду процесів взаємодії діаспори з Україною.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективний погляд на історію української еміграції у США загалом дає змогу визначити чотири періоди, або хвилі масового переселенського руху з України. Кожна з них – це реакція на особливі зміни життєвих обставин і перебіг історичних подій.

На сьогоднішній день, кількість українців в США досягла 1 млн. чоловік, про це свідчать офіційні дані про жителів США за 2016 рік. Серед них 59% іммігранти в першому поколінні, 21% — діти іммігрантів з України, 29% — онуки українських іммігрантів¹. Найбільше українців живе в Нью-Йорку, Пенсільванії і Каліфорнії. Хоча нечисленна українська діаспора є в кожному штаті США.

Вагомими чинниками збереження української ідентичності для українців діаспори є освіта, родина, Церква, україномовний інформаційний простір та консолідація сил у громадських організаціях. Поширеними є суботні або недільні українські школи, організовані при церквах. У них вивчають релігієзнавство, українську мову, історію та географію. Діти шкільного віку можуть бути членами молодіжних організацій (найпоширеніші це «Пласт» та СУМ), різних гуртків, товариств, груп².

Зауважимо, що основоположниками у формування освіти у США у XIX ст. були греко-католицькі священики³. На кінець XIX ст. діяло 6 українських шкіл. Діти відвідували їх після навчання в загальноосвітніх навчальних закладах⁴. У 20-х рр. XX ст. у США з'явилися перші українські школи з навчанням упродовж цілого дня. Незабаром вони увійшли до американської освітньої системи. Навчання у цих закладах відбувалося українською та англійською мовами⁵.

Українські школи у США пройшли такі етапи розвитку: 1) зародження українського шкільництва (80-ті р. XIX ст. – початок XX ст.); 2) заснування перших українських шкіл й активний розвиток освіти (50-ті рр. XX ст. – 80-ті рр. XX ст.); 3) становлення українських шкіл (останнє десятиліття XX ст. – початок XXI ст.). С. Романюк наголошує, що на початку XXI ст. етнічні

-
- 1 Кількість українців в США досягла мільйона. URL: https://gazeta.ua/articles/diaspora/_kilkist-ukrayinciv-v-ssa-dosyagla-miljona/837345
 - 2 ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 15553. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 3 жовтня 2005 р. – 14 жовтня 2005 р., 187 арк.
 - 3 Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965–1991) / А. Атаманенко ; Нац. ун-т «Острозька академія», Ін-т дослідж. укр. діаспори, Укр. іст. т-во. Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2010. 672 с.
 - 4 Наши школы // Свобода (США). 1905. 21 верес. С. 4.
 - 5 Оникович А. Початок шкільництва в Америці / А. Оникович // Рідна школа. 45 ліття видання. 2010. Лют. С. 4.

громади у США фінансували українські школи трьох типів: католицькі, суботні, недільні⁶.

Система освіти українських громад на сучасному етапі продовжує розвиватися. Парафіяльні школи при католицьких церквах з навчанням упродовж цілого дня, засновані у 80-х рр. ХХ ст., за назвою є українські, а за змістом – здебільшого американські⁷. Найефективніше функціонують українські суботні школи під керівництвом шкільної ради США при УККА, яку засновано в 1953 р. у Нью-Йорку⁸. Із самого початку існування метою діяльності українських шкіл стало: «...зберегти українську мову і не ... відриватися від культури своїх батьків, бо тільки тоді стануть повноцінними та корисними громадянами нової батьківщини та успішно включаться в її історичну місію на українському секторі»⁹.

Варто відзначити, що на сьогодні спостерігається тенденція до збільшення кількості навчальних закладів. Зокрема, діти українців мають змогу навчатися у: Ukrainian Saturday School - Los Angeles та Ridna Shkola of San Diego - San Diego; School of Ukrainian Studies - Hartford, School of Ukrainian Studies - New Haven, School of Ukrainian Studies, Ukrainian Catholic Diocese of Stamford; Taras Shevchenko School of Ukrainian Studies – Washington, School of Ukrainian Studies - Miami, School of Ukrainian Studies – Chicago, Ukrainska Shkola - Bloomindale, St. Volodymyr's Ukrainian School - Chicago, School of Ukrainian Studies – Detroit, School of Ukrainian Studies - Minneapolis, School of Ukrainian Studies - Minneapolis, School of Ukrainian Studies - Albany, Shkola Ukrainoznavstva - Albany, School of Ukrainian Studies - Buffalo, School of Ukrainian Studies - Rochester, School of Ukrainian Studiesa - Samopomich, School of Ukrainian Studies - SUMA, New York, School of Ukrainian Studies - Syracuse, Ukrainian Heritage School - Syracuse, School of Ukrainian Studies - Lindenhurst, School of Ukrainian Studies – Yonkers, School of Ukrainian Studies – Kerhonkson, St. Andrew's Ukrainian School - South Bound Brook, School of Ukrainian Studies - Jersey City, School of Ukrainian Studies - Morris County, School of Ukrainian Studies - Passaic, St. Nikolas Ukr. Cath. School – Passaic, School of Ukrainian Studies - Yardville, School of

6 Романюк С. Роль українського шкільництва у розвитку рідномовної освіти у діаспорі. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nzvdpu_pp/2007_18/text%20rozdil%205/ro%20ukrainskogo%20wkilnuctva.pdf

7 Дrajнiвський Р. Українське шкільництво на нових місцях нашого поселення / Р. Дrajнiвський // Рідна школа. 1983. Ч. 3. С. 7–10.

8 Жарський Е. Перше тридцятиріччя Шкільної Ради (1953 – 1983) / Е.Жарський // П'ятидесятиріччя Шкільної Ради при Українському конгресовому комітеті. Нью-Йорк, 2003. С. 46 – 52.

9 Школи й курси українознавства в США. Шкільний рік 1953–54. Шкільна Рада при УККА. – Нью-Йорк, 1954. – С. 1 – 48.

Ukrainian Studies - Trenton, Taras Shevchenko School of Ukrainian Studies - Parma, Ridna Shkola Association School of Ukrainian Studies - Parma, School of Ukrainian Studies - Oregon, Ukrainian Heritage School - Philadelphia, School of Ukrainian Studies, School of Ukrainian Studies - Kent, School of Ukrainian Studies – Green Bay¹⁰.

Як зазначає Є. Федоренко, «...приємно відмітити, що кількість шкіл зростає і все більше дітей записуються до українських суботніх шкіл»¹¹. Такої самої думки дотримується заступник голови шкільної ради Ю. Гаецький, який наголосив, що українська громада Америки може пишатися школами українознавства. Їх є багато і вони збільшуються¹².

Якщо проаналізувати дані про чисельність української громади у США, то можна дійти висновку, що кількість українських шкіл та учнів у них має бути набагато більшою. Є різні причини, що визначають чисельність учнів в українських школах, проте основною вважаємо ту, що «...українському шкільництву не приділяється належна увага як з боку суспільної громади, так і з боку Міністерства освіти України»¹³. Більшість шкіл працює за програмами 1–11 класів, а у 5 школах діють 12 річні навчальні програми¹⁴.

Визначальним чинником розвитку українського шкільництва у США є асиміляція української діаспори як об'єктивний процес¹⁵. Послаблення зв'язків між поколіннями пов'язане зі зниженням активності організацій української громади і є основною проблемою для діаспори. Активісти українських громад стверджують, що «...затратою мови загрожені всі: церкви, наукові інституції, організації молоді, суспільно-фінансові організації, бо затрата мови – це затрата доросту, затрати переємности в процесі зміни генерації: церква тратить вірних, наука кандидатів,

10 УКРАЇНСЬКА ШКІЛЬНА РАДА США при Українському Конгресовому Комітеті Америки. UKRAINIAN EDUCATIONAL COUNCIL USA. SCHOOLS OF UKRAINIAN STUDIES. URL: <http://www.ridnashkola.org/schools.htm>

11 Каплун В. 35-та вчительська конференція / В. Каплун // Рідна школа. – 2012. – Ч. 161 (січ.). С. 27.

12 Хмурковська С. 34-та вчительська конференція на оселі СУМ, Еленвил / С. Хмурковська // Рідна школа. 2011. Ч. 158 (лют). С. 23–24.

13 Федоренко Є. Шкільна Рада: Здобутки, проблеми / Є. Федоренко // Рідна школа. 2009. Ч. 154 (листоп.). С. 2.

14 Романюк С. Шкільна освіта як основний чинник збереження української мови в діаспорі / С. Романюк // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : тези доп. Першої міжнар. наук. конф., (Львів, 8–10 берез. 2006 р.) Львів, 2006. С. 279–280.

15 ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 5. Спр. 15553. Інформаційно-аналітичні матеріали про становище української діаспори за кордоном. 3 жовтня 2005 р. – 14 жовтня 2005 р., 187 арк.

організації членів, родина дітей»¹⁶.

Згідно зі статистичними даними, у США в 1980 р. розмовляли українською мовою лише 17 % українців¹⁷. Відповідно до даних, у 2010 р. спостерігається тенденція до збільшення україномовного населення на території США, де рідною мовою розмовляють 22,1 % українців. Цей процес відбувся завдяки представникам четвертої хвилі еміграції, тому що до цього періоду українською мовою розмовляло лише 7,6 % американських українців¹⁸.

Молоде покоління американських українців, народжене поза територією України, фізично не брало участі в національно-визвольній боротьбі, не жило на етнічній землі. Дитинство та юність цих молодих людей проходили в умовах іншомовного середовища, і відповідно національно-патріотичні почуття, властиві їхнім батькам, можуть бути не характерні для них.

З огляду на відновлення державної незалежності та розбудову Української держави, з одного боку, поступово відроджується інтерес до україніки, створюються нові українські школи. З іншого боку, цей процес можна пов'язати зі збільшенням кількості іммігрантів.

Злободенні проблеми були порушені на Всеамериканській конференції для учителів, директорів та педагогічних дорадників українських шкіл, яка відбулась 17–19 червня 2005 р. у Рочестері. Зокрема, наголошувалось на «...недосконалості навчальних програм з усіх навчальних предметів, що були видані ще в 1981 р., а також низькій фінансовій спроможності шкіл. Українські громадські організації, зокрема кредитні спілки і кооперативи, ще недостатньо надають фінансову допомогу Рідним Школам»¹⁹.

Колишній директор української школи українознавства в Нью-Йорку П. Дорогожинський щодо забезпечення навчального процесу підручниками зазначив: «...Знаю, як важко виховувати сьогодні молоде покоління, як нелегко любов до України прищепити. Але якщо є підручники, то це набагато легше. У США підручники є»²⁰. Так, за період

16 Федоренко Є. Демократизм як провідна ідея в становленні національної освіти / Є. Федоренко // Рідна школа. 1995. Ч. 2. С. 12–18.

17 Романюк С. Роль українського шкільництва у розвитку рідномовної освіти у діаспорі. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nzvdp_u_pp/2007_18/text%20rozdil%205/ro%20ukrainskogo%20wkilnuctva.pdf

18 Воловина О. Українці в США та вплив міграції з України на діаспору США (на базі офіційної статистики) / О. Воловина // Матеріали зустрічі Недошитко І. Київ, 2012.

19 Всеамериканська українська вчительська конференція // Вісті УЗО. – 2005. Ч. 52(72) (лип.-серп.). С. 2.

20 Українська діаспора та сучасна еміграція з України: проблеми взаємин : матеріали «круглого столу», (м. Київ, 18 травня 2001 р.) / упоряд. І. Винниченко ; Ін-т дослідж. діаспори. К. : Геопринт, 2001. 22 с.

діяльності шкільна рада видала понад 70 підручників загальною кількістю 2000 примірників. Деякі з раніше виданих книг вийшли з обігу, багато підручників після попереднього їх виправлення і доповнення видавничою комісією перевидаються та пристосовуються до нових вимог²¹. Також не можна залишити поза увагою той факт, що в навчальному процесі учителі українських шкіл використовують різні допоміжні матеріали, отримані з України. Це історичні й географічні атласи, підручники, методичні та ілюстративні матеріали, що дають можливість робити навчання більш ефективним і цікавим²².

Є. Федоренко вказує на тенденцію омолодження вчителів. Нині у школах працює 65 % учителів віком 25–50 років. Більшість з них – це професійні педагоги, які здобули вищу педагогічну освіту, та прибули до Америки впродовж останнього десятиріччя²³. Так, у 2009–2010 рр. навчальний процес забезпечували учителі, які переважно працювали у школах України²⁴. Це підтверджує О. Воловина, який провів детальний аналіз даних. «Загалом школи українознавства, – як зазначає вчений, – оновлюються за рахунок новоприбулих висококваліфікованих педагогів «четвертої хвилі» емігрантів, які вводять в навчальний процес нові методики викладання. Новоприбулі вчителі у США становлять 50 % від загальної кількості педагогів у школах українознавства»²⁵.

Координацію роботи у шкільній системі проводить шкільна рада, яка відповідає за навчально-методичне забезпечення, кваліфікацію кадрового складу, організацію та модернізацію навчального процесу. Зауважимо, що вчителі українських шкіл у США постійно підвищують професійний рівень на вищих учительських курсах. Як зазначає дослідник українського життя в Америці Р. Ільницький, «...Щоб стати вчителем українознавства, не достатньо бути педагогом, а потрібно бути дуже добрим педагогом... Учитель ще мусить мати високу особисту культуру, щоб заімпонувати молоді і повести її з собою на шлях вірності українським традиціям. Молодь, яка виходить з українських шкіл з легковаженням школи і вчителя – правдоподібно понесе за собою почуття меншовартості всього,

21 Кравченко О. Шкільна рада при Українському Конгресовому Комітеті Америки / О. Кравченко // Рідна школа: 45 ліття видання. 2010. (Лют.). С. 12.

22 Боднар В. Рідна Школа / В. Боднар // Вісті УЗО. – 2002. – Ч. 36(20) (верес.-жовт.) С. 3.

23 Федоренко Є. Демократизм як провідна ідея в становленні національної освіти / Є. Федоренко // Рідна школа. 1995. Ч. 2. С. 12–18.

24 Кривоніс В. З'їзд учителів шкіл українознавства Шкільної Ради при УККА / В. Кривоніс // Свобода (США). – 2009. – 6 листоп. – С. 9.

25 Ключковська І. Освіта українського зарубіжжя. Сучасний стан та перспективи. URL: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=701>.

що українське, до кінця свого життя»²⁶.

Зважаючи на це, у 1985 р. Є. Федоренко та представник УНСІ. Флис уклали угоду про те, що «...УНС спонсоруватиме вчительські курси на Союзівці два тижні для кільканадцятьох вчителів та викладачів, які проводитимуть програми з українських предметів для підвищення кваліфікації вчителів Рідної Школи»²⁷. Відтоді впродовж 28 років учительські курси відбуваються на Союзівці (у 1952 р. УНС придбав помешкання для відпочинку, яке на сьогодні стало одним із символів українського життя у США. Розташована Союзівка поблизу містечка Кергонксон (штат Нью-Йорк) у Кетскільських горах, які нагадують українські Карпати. На її території є Греко-католицька церква Пресвятої Трійці, пам'ятники Т. Шевченкові, І. Мазепі, Л. Українці, Г. Грушці, Й. Сліпому. Усі будинки збудовані в карпатському стилі і мають назви українських міст: Ворохта, Ужгород, Одеса тощо. Щоліта відбуваються зустрічі пластунів, дні «Союзу українок Америки», святкування загальноамериканських і загальноукраїнських свят, весіль. Останні шість років проводиться фестиваль української культури, на який з'їжджаються українці з різних міст США, а також гості з України). В. Журавська, учитель культури в організації «Рідна школа» в Чикаго зазначила: «Хай буде благословенна ця ідея – вчити систематично вчителів і хай благословенні будуть ті, хто втілюють її, і ті, хто надає таку можливість!»²⁸.

Варто зауважити, що щороку програмою курсів передбачено лекції з української мови та літератури, культури, історії, географії, а також історії діаспори. Українську літературу викладає Є. Федоренко, хоча у 1996 р. лекції (про шістдесятників) читав В. Яременко з Київського університету, у 1997 р. – П. Кононенко, а в 1999 р. (курс «Нова українська література») – А. Погрібний з Інституту мовознавства Української академії наук. Л. Рудницький читав лекції про релігійні мотиви в українській літературі, зокрема у творчості шістдесятників²⁹. Українську мову на учительських курсах викладають П. Маляр, Я. Цьовх, І. Гурін, історію України – Ю. Гаецький, Т. Гунчак, українську культуру – С. Геруляк, О. Павлів, І. Мірчук, Л. Волинець,

26 Ільницький Р. Призначення українців в Америці / Р. Ільницький. – Нью-Йорк, 1965. – 126 с.

27 Гаецький Ю. 25-ліття учительського семінару (1985–2009) / Ю. Гаецький // Рідна школа. – 2009. – Ч. 154 (листоп.). – С. 23–24.

28 Дмитришин-Часто Л. «Союзівка» – Учителям, Учителі – «Союзівці». URL: <http://meest-online.com/?p=14990>.

29 Гаецький Ю. 25-ліття учительського семінару (1985–2009) / Ю. Гаецький // Рідна школа. – 2009. – Ч. 154 (листоп.). – С. 23–24.

І. Оменцінська, Л. Кочман та ін.³⁰.

Курси, присвячені історії й культурі Київської Русі, яка заклала основи для становлення української державності, проходили упродовж 21 липня – 4 серпня 2011 р. Навчальний процес забезпечували викладачі Ю. Гаєцький (давня історія), Є. Федоренко (література), І. Мірчук (стародавнє мистецтво, іконопис і архітектура), В. Боднар (середньовічна географія)³¹. Після прослуховування лекцій упродовж двох років студенти отримують диплом, який дає їм змогу викладати в системі «Рідної школи». За весь період проведення курсів їх слухачами було понад 400 учителів, 13 з яких стали директорами шкіл³². Від 1997 р. кредитні спілки оплачували навчання слухачів курсів³³.

Питання розвитку освіти є основною темою видання часопису «Рідна школа», започаткованого в 1964 р. у Нью-Йорку. Важливою є роль цього часопису в підвищенні рівня викладання українознавчих дисциплін у навчальних закладах української діаспори, збереженні самоідентичності українців у США, висвітленні історико-педагогічних, націєтворчих, мовних та інших проблем українців, які опинилися поза межами етнічної батьківщини³⁴. Публікації не лише відображають актуальні проблеми, котрі перебувають у центрі уваги освітянської спільноти, але й дають змогу стати професіоналами педагогам-початківцям, підвищити рівень кваліфікації учителям і вихователям, сприяють самоосвіті читачів, виконують роль координатора в навчально-виховному процесі. Аналіз джерельного матеріалу, зокрема, публікацій часопису «Рідна школа» та інших періодичних видань і ювілейних збірників, інформації про проведення учительських курсів дає змогу виокремити педагогів-дослідників, які вивчали проблеми організації та науково-методичного забезпечення шкільної освіти. Серед їх числа Е. Жарський, В. Калина, Р. Дразньовський, Є. Федоренко, А. Вовк, Ю. Гаєцький, І. Гурін, П. Ісаїв, К. Кисілевський, Ю. Любинецький, П. Маляр, В. Мацьків, В. Модрич-Верган, І. Пеленська, М. Семчишин, І. Сточанський та інші.

³⁰ Там само

³¹ Дмитришин-Часто Л. На Союзівці відбувся 27-й учительський семінар / Л. Дмитришин-Часто // Рідна школа. 2011. Ч. 160 (жовт). С. 22–24.

³² Федоренко Є. Шкільна Рада: Здобутки, проблеми / Є. Федоренко // Рідна школа. 2009. Ч. 154 (листоп.). С. 6.

³³ Гаєцький Ю. Вчительський семінар – 2007 на Союзівці / Ю. Гаєцький // Рідна школа. 2007. Ч. 148 (листоп.). С. 25.

³⁴ Онкович А. Формування професійної компетентності вчителів української діаспори США засобами педагогічної періодики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / А. Онкович. – Київ, 2004.

Конкретні імена є у громадських організацій та членів громади, які проводять організаційну роботу з розвитку українського шкільництва, оскільки вони є тим середовищем, яке сприяє збереженню національної ідентичності. Варто зауважити, що фінансовою базою шкільної ради є сталий відсоток річних прибутків УККА і тимчасові фонди³⁵. Так, подружжя Гнатюків, яке наприкінці 1949 р. прибуло до Філадельфії, стало одними «...з фундаторів першої української школи, турбуючись про те, щоб наймолодші іммігранти долучалися до рідного слова в англomовному середовищі»³⁶. Українська школа ім. Т. Шевченка в м. Пармі (штат Огайо) також постійно отримує фінансову підтримку від членів громади. У 2007–2008 навчальному році спонсорами школи були: С. Фединяк – 600 дол., М. і Т. Доброноси та Є. і Х. Раковські – по 250 дол., Р. і Р. Козії – 200 дол., В. і Н. Самойленки – 150 дол., а також багато інших осіб, які надали допомогу на загальну суму 6035 дол.³⁷. В українській школі ім. Л. Українки, яка діє при українсько-американському культурному центрі у Нью-Джерсі, створено фонд ім. В. Тершаківця (на вшанування його пам'яті як учителя цієї школи) з метою надання підтримки обдарованим дітям та їх залучення до вивчення історії України³⁸.

Незважаючи на різнопланові завдання, які виконує школа, одним із основних залишається виховання молодого покоління. Визначаючи важливу функцію освітніх закладів у збереженні та розвитку української спільноти за кордоном, М. Семчишин зазначив: «...Українська школа у діаспорі має дати українській молоді не тільки певний обсяг знань, школа має виховати її і вчинити повноцінним членом національної спільноти,... та ... здібною діяти в інтересах української спільноти»³⁹ [35, с. 244].

Зауважимо, що учні організації «Рідна школа», здобуваючи ґрунтовні знання з предметів українознавчого циклу, також ознайомлюються з національними звичаями і обрядами, відзначають найбільш поширені в Україні свята. Традиційним стало свято шкільної ялинки, яке щорічно організують в українських школах. Так, 7 грудня 1996 р. відбулася

35 Статут Шкільної Ради при УККА. URL: <http://www.ridnashkola.org/statut.htm>.

36 Лазебник С. Стовідсотковий українець з Америки : Планида Мирослава Гнатюка / С. Лазебник. – К. : Етнос, 2006. – 88с.

37 Школа українознавства ім. Т. Шевченка Українського Православного Собору св. Володимира в м. Парма, штат Огайо. URL: <http://www.shvchenkoschool.org/patrons/donors/index.php>.

38 Фундація імені Василя Тершаківця. URL: <http://www.ridna.org/VTershakovec/index.html>

39 Семчишин М. Напрявні української виховної системи / М. Семчишин // Другий Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали. – Торонто, Нью-Йорк, Лондон, 1986. – 470 с.

імпреза для членів організації «Рідна школа» із Нью-Йорка. Свято відкрила директор школи О. Кекіш доповіддю «Різдвяні традиції». У ході зустрічі «Дитячий вертеп» виконував колядки та відбулося театралізоване дійство, присвячене Різдву Христовому. Вчителька зі Львова М. Касіян зазначила, що «...приємно вражена тим, що діти гарно розмовляють рідною українською мовою, чудово декламують, співають колядки та щедрівки»⁴⁰. 29 січня 2000 р. новорічний концерт провели учні організації «Рідна школа» у Пармі. Зауважимо, що учасниками вертепу були діти новоприбулих емігрантів з України. Різдвяні колядки та віншування репрезентував кожен клас. Учасників і гостей частували кутею та іншими різдвяними стравами⁴¹. Учні школи св. Йосафата, що у Пармі, створили мистецький гурток «Будівничий клуб» і провели 16 грудня 2004 р. Різдвяну зустріч з мешканцями шевченкового дому. У ході імпрези учні декламували вірші про Різдво, а також колядували⁴².

Важливим моментом виховної роботи українських шкіл у США є також щорічне вшанування пам'яті борців за волю України, видатних діячів української культури. Члени організації «Рідна школа» із Гартфорда відзначали 82-у річницю бою під Крутами. 29 січня 2000 р. у парафіяльній церкві відбулася панахида пам'яті героїв Крут. Відзначення річниці розпочато короткою історичною довідкою про події 29 січня 1918 р. Під супровід пісні «Ой, у лузі червона калина» учні поклали калиновий вінок до підніжжя символічної Аскольдової могили з березовим хрестом на ній та з білим покривалом, на якому було зображено 300 хрестів на пам'ять про юнаків, які загинули на станції Крути. Важливим моментом програми було запалювання і передавання з рук у руки естафетного вогню⁴³.

Дня 26 жовтня 2003 р. українська громада Клівленда відзначала 61-у річницю створення УПА і 44 роковини вбивства С. Бандери. Участь у цьому заході взяли учні 5 та 9 класів української школи. О. Рабосюк і Н. Сироїжка розпочали дійство декламуванням вірша «За волю України». Хвилиною мовчання учасники заходу віддали шану пам'яті загиблим воїнам УПА і С. Бандері у супроводі пісні «Чуєш, брате мій», а на завершення пролунав Державний гімн України⁴⁴.

40 Твардовський П. Свято рідно шкільної ялинки в Нью-Йорку / П. Твардовський // Рідна школа. 1997. Ч. 1(116). С. 23.

41 Твардовський П. Свято рідно шкільної ялинки в Пармі / П. Твардовський // Рідна школа. 2000. Ч. 126. С. 24.

42 Учні 5–8 клас школи св. Йосафата // Вісті УЗО. – 2005. – Ч. 48(68) (січ.). С. 2.

43 Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / Б. Д. Лановик [та ін.] ; за ред. проф. Б. Д. Лановика. Тернопіль : Екон. думка, 2001. 292 с.

44 Скала П. Відзначення 61-ої річниці УПА і 44-их роковин вбивства Степана Бандери / П. Скала // Вісті УЗО. – 2003. – Ч. 43(63) (листоп.-груд.). – С. 2.

Як наголосила В. Каплун, «...майбутнє нашої держави – це діти. Наша мета – їх навчити і виховати, щоб кожний з них зрозумів, що дійсно «нам пора для України жити», бо ми – її нащадки. Але жити так жертвовно, як це розумів І. Франко». Ці слова стали гаслом літературно-музичного вернісажу «Нам пора для України жити» на вшанування пам'яті І. Франка, який проводили в українській школі ім. Лесі Українки (Випані, Нью-Джерсі)⁴⁵.

Із шкіл українознавства вийшли високоосвічені американські громадяни українського походження, які заступають високі професійні посади в українській громаді і американському світі⁴⁶. Зокрема, програмний директор українського відділу «Голос Америки» А. Кармазин, керівник капели бандуристів ім. Т. Шевченка у США О. Махлай, театральний митець в Україні І. Цішкевич, викладач мистецтва в Україні Л. Боднар-Балагутрак, власник адвокатської фірми в Києві М. Сілецький, а також брати Дейчаківські (Микола – працював у Києві при фонді ім. Сороса, Орест – відслідковує українські інтереси в Гельсінській комісії Конгресу США, Юрій – кардіолог клініки поблизу Вашингтона) та ін.⁴⁷

В. Семілетко зазначає, що зі зміною історичних реалій освітня місія українських шкіл у США пройшла шлях еволюції від просвітництва через навчання письму в перших школах на початку ХХ ст. до збереження етнічної ідентичності засобами мови, культивування окремих елементів культури, дотримання обрядовості в сучасних умовах. При цьому духовна місія – через українські школи і церкви виховати молодше покоління в душі любові до України та її народу – лишилася незмінною⁴⁸.

У травні 2019 року в Посольстві України в Вашингтон відбулася Перша щорічна конференція українських освітян США «Як зробити так, щоб українська мова, культура й традиції збереглися для наступних поколінь української громади Америки?». Подібний форум проводився в Сполучених Штатах уперше за понад 70 років – з часів заснування Шкільної Ради при Українському Конгресовому Комітеті Америки (УККА). Учасники конференції обговорили проблеми освіти та поспілкувалися з представниками української влади, у тому числі заслухали звернення

45 Каплун В. Школа українознавства ім. Лесі Українки вшанувала пам'ять Івана Франка / В. Каплун // Рідна Школа. – 2007. – Ч. 148. – С. 29.

46 Зельвак В. Школа Українознавства – Чикаго / В. Зельвак // Пропам'ятна Книга з нагоди 50-ліття Школи Українознавства (Чикаго, Іллінойс, 1950–2000). Чикаго, 2000. 146 с.

47 Скала П. 50-ліття школи українознавства товариства «Рідна Школа» / П. Скала // Вісті УЗО. 2003. Ч. 42(62) (верес.-жовт.). С. 1–2.

48 Семілетко В. Особливості навчального процесу в українських школах США / Українознавство. 2006. № 4. С. 342–344.

Міністра освіти і науки України Лілії Гриневич. За підсумками роботи першої конференції її учасники прийняли Ухвалу, націлену, зокрема, на закріплення взаємодії Шкільної Ради при УККА з українським Міносвіти, науковими та навчальними установами України. Крім того, українські освітяни Америки домовилися створити платформу для обміну інформацією між собою, а також колегами з України. І що не менш важливо – попрацювати разом над адаптацією підручників для маленьких українців у США⁴⁹.

Роль Церкви в житті української діаспори в США важко переоцінити, оскільки це пов'язано принаймні із декількома чинниками: релігійністю українського народу; соціальним змістом діяльності Церкви, що окреслюється в умовах замешкання українців за межами рідної території; історією української еміграції, яка є складовою Української церкви, що «... За Христовим покликанням, з'являлася ... на дорогах, щоб напоїти спраглих Словом Божим»⁵⁰. Свого часу греко-католицький єпископ Костянтин Богачевський наголошував: «...без віри нема культури, а без культури народ не є народом!»⁵¹. Варто зазначити, що у діаспорних громадах Церква ніколи не була «суто релігійною установою», вона слугувала і залишається центром організації суспільного життя, освіти, виховання дітей та молоді, культури та самозбереження, допомоги і благодійності.

Серед перших емігрантів – значна кількість греко-католиків. Саме тому однією з перших на Північноамериканському континенті постала УКЦ – офіційна назва українців-католиків на поселеннях, яка водночас і до сьогодні залишається найбільшою та авторитетною серед автономних церков. На думку С. Кияка, «...УКЦ завжди йшла за своїми дітьми на чужину в особах священників і єпископів, поділяючи долю і недолю своїх духовних дітей, пов'язуючи з Батьківщиною, даючи їм духовне підкріплення, відіграючи роль духовної берегині українських душ»⁵². Свої священники вважалися найпершими провідниками⁵³. Початок УКЦ

49 У Вашингтоні обговорили, як зберегти українську освіту в США. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2702851-u-vasingtoni-obgovorili-ak-zberegti-ukrainsku-osvitu-v-ssa.html>

50 Климчак М. На стежках українсько-американської дипломатії / М. Климчак // Свобода (США). – 2008. – 19 верес. – С. 5, 19.

51 Матейко Р. Церква, як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства / Р. Матейко // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль : Екон. думка, 2000. – С. 70–76.

52 Кияк С. Українська діаспора як символ церкви-паломниці: проблеми і перспективи / С. Кияк // Історія релігій в Україні : наук. щорічник, 2004. Кн. 1. Львів : Логос, 2004. С. 288–293.

53 Кравченко О. У 125-ліття першої української католицької церкви в США / О. Кравченко // Свобода (США). 2010. 15 січ. С. 9.

в США заклав І. Волянський, який організував братство св. Миколая (18 січня 1885 р.) та скликав збори, щоб обговорити потребу в побудові власної церкви і придбанні потрібних на це грошей⁵⁴.

Зазначимо, що 26 березня 1907 р. папа Пій Х призначив, хоча й без єпархіальної влади, першого греко-католицького єпископа для греко-католиків у США Сотера Ортинського, вікарієм римо-католицького єпарха. 12 травня 1907 р. у соборі св. Юра у Львові митрополит Андрей Шептицький і єпископи Костянтин Чехович, Григорій Хомишин хіротонізували ієромонаха Сотера Ортинського⁵⁵. У першому єпископському посланні владика Сотер Ортинський сформулював основну візію ролі Церкви у житті заокеанських українців: «Бажаю слави Церкви Руської, а невідлучно з тим бажаю продвигнення нашого народу в напрямі просвітленім і економічним, щоб бодай американська Русь скинула пута застою і ретроградності, та віддихала легше в життю всесвітнім»⁵⁶.

Після смерті єпископа непорозуміння між духовенством з галицьких і закарпатських єпархій, що розпочалися з перших років імміграції, завершилися остаточним поділом греко-католиків США у 1924 році на дві окремі юрисдикційні одиниці: перша – Філадельфійська (для вихідців з Галичини) і друга – Пітсбургська (для закарпатців). Єпископом першої став Костянтин Богачевський, другої – Василь Такач. Варто зазначити, що взаємовідносини між ними позначилися перманентним протистоянням і постійним напруженням. Внаслідок цього в перші роки керівництва обох єпископів від УГКЦ відокремилось близько 15 % вірних, які утворили УПЦ в США. Проте, у 1958 р. злиттям Філадельфійської і створеної за два роки до того Стенфордської єпархії засновано Філадельфійську митрополію, від якої згодом відокремилась Чиказька єпархія. У повоєнні роки виникла друга греко-католицька митрополія у США – Пітсбургська, до складу якої пізніше увійшла створена папою Іоаном Павлом II Пармська єпархія⁵⁷.

На сьогодні УКЦ у США складається з митрополичої архієпархії та

54 Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій ; НАН України ; Ін-т археології. – К. : Альтернативи, 1998. Т. 15 : Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко, 1999. – 351 с.

55 Виходець з Дрогобиччини Стефан-Сотер Ортинський – перший єпископ української діаспори в США / упор. В. Л. Ортинський. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 218 с.

56 Недошитко І. Роль церкви в житті української діаспори США (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) / І. Недошитко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2012. № 10 (235). С. 63–73.

57 Совінська Н. Роль релігії у національному розвитку України та української еміграції / Н. Совінська // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль : Екон. думка, 2000. С. 23–31.

трьох епархій. Усі вони безпосередньо підпорядковані Римському престолу, однак єпископи, що їх очолюють, а це митрополит Філадельфійський Борис Гудзяк, єпарх Чиказький Річард Семінак, єпарх Стенфордський Павло Хомницький та єпарх Пармський Роберт Москаль, належать до Синоду єпископів УГКЦ⁵⁸. На ниві священства трудиться «...близько двохсот священників і близько двохсот тисяч людей... Є набагато більше українців, але, деякі – як зазначив у розмові з кореспондентом Радіо «Воскресіння» Стефан Сорока приходять до нашої церкви більше на свята»⁵⁹.

Значне місце серед релігійних формувань українців-емігрантів у США відіграє і УПЦ – одна з перших церковних організацій православних українців поза межами України. УАПЦ США була організована як невід’ємна частина УАПЦ, що відродилась в Україні у 1920-х р.⁶⁰. Серед політичних емігрантів, які залишили Україну, був єпископ Іоанн Теодорович, що першим очолив Церкву, яка поступово збільшувалася і за рахунок колишніх греко-католиків, що відійшли від Московського Патріархату, і наступних хвиль переселенців. Як і УАПЦ, УАПЦ США завжди була автокефальною. Про це вказано на початку конституції, що визначає її «...автокефальною» (незалежною) у всіх питаннях свого існування та уряду, і її права рівні з правами інших автокефальних церков»⁶¹. У 1936 р. собор УАПЦ США повторив минулі рішення, що УАПЦ, відроджена у 1920-х р. в Україні, була, є та залишиться автокефальною⁶². У цьому статусі вона проіснувала до 1990-х р., а після невдалої спроби об’єднання із УПЦ КП в незалежній Україні, пішла на зближення з Константинопольським Патріархатом на певних

58 Гринчишин Т. Мапа і статистика Церков Київської традиції: США. URL: <http://patriyarkhat.org.ua/ukr/authors/article;341/>.

59 Бурка Л. Учасники Синоду УГКЦ єпископи Іван Мартиняк, Лаврентій Гуцуляк, Степан Сорока, Петро Стасюк розповіли журналістам про життя Церкви на поселеннях. URL: <http://www.rr.lviv.ua/pfc.php?p=7&z=13&prn>.

60 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917–2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 22. Протопресвітер Степан (Біляк С.М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк.

61 Там само

62 Там само

умовах⁶³.

Також частина українських православних парафій у США, протестуючи проти передачі їх під юрисдикцію іншого патріархату від Київського, заявили, що вони залишаються вірними Києву, і від північних штатів Іллінойс і Огайо до південного штату Флорида залишилися у підпорядкуванні Київського Патріархату. Також у травні 2002 р. у Свято-Микільській церкві відбулося постриження протопресвітера Степана Біляка в ієромонахи, яке здійснили під час Божественної літургії три архієреї: Патріарх Філарет, єпископи Олександр (Биковець) і Димитрій (Рудюк), а отже, наречення і рукоположення його на єпископа-вікарія Київського Патріархату в США й Канаді з титулом «єпископ Бориспільський, керуючий парафіями Київського патріархату в Сполучених Штатах Америки»⁶⁴. 10 листопада 2006 р. владику Степан Біляк, архієпископ Бориспільський, вікарій Київської єпархії, керуючий парафіями УПЦ КП у США, що досі управляв ними з м. Купер-Сіті (Флорида), упокоївся. Водночас у складі юрисдикції є архієпископ Уманський та Детройтський Олександр Биковець у Детройті (Мічиган) та єпископ Макарій у Гюстоні (Техас), які продовжують працювати на благо церкви та українських діаспорян.

Церкву, яка увійшла 1995 р. належить до Константинопольського Патріархату і складається з трьох єпархій, очолює **Митрополит Антоній** (в миру *Іван Іванович Щерба*), предстоятель УПЦ у США (і УАПЦ у діаспорі).

Окресливши організаційні засади побудови двох важливих конфесій серед українців США, варто звернути увагу на їх функції та значення для української спільноти. На думку сучасного дослідника Н. Кочан, «... важко перебільшити значення інтеграційної функції українських церков у діаспорі. Вони стали не тільки ланкою, що єднала українців з батьківщиною, їхня діяльність сприяла консолідації української національної меншини в

63 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 35. Документи про об'єднання УПЦ в США з Вселенським Константинопольським Патріархатом, 4 арк.

64 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 18. Указ Патріарха Філарета (Денисенка М.А.) про призначення єпископа Стефана (Біляка С. М.) Єпископом Бориспільським, керуючим парафіями КП в США, 1 арк.

країнах поселення, гальмувала процес асиміляції»⁶⁵.

Так, теперішній єпископ Стенфордський владика Павло Хомницький, який очолює єпархію з січня 2006 р., зберігає та примножує духовні надбання українського народу, консолідує українську спільноту. У жовтні 2006 р. на базі Стенфордського єпархіального релігійного і культурного центру УГКЦ відбувся круглий стіл: «Нова хвиля. Завдання. Проблеми. Перспективи розвитку» за участю представників нової хвилі еміграції, а також громадських, релігійних діячів діаспори. У дискусії взяло участь понад 50 представників, які ухвалили спільне рішення про «... необхідність згуртування нової хвилі еміграції до зорганізованого життя задля продовження справ, започаткованих попередніми хвилями еміграції, збереження себе і своєї ідентичності у чужому світі та налагодження ділової співпраці з українськими урядовими структурами»⁶⁶.

У вересні 2008 р. громадська організація «Нова українська хвиля» провела у Стенфордській греко-католицькій семінарії міжнародну американсько-канадську науково-практичну конференцію «Українська діаспора – джерело утвердження позитивного образу України у світі». Відбувся круглий стіл, тему якого визначив у виступі єпископ Стенфордський Павло Хомницький «Церква як центр згуртування українців за кордоном». Дискусія на цю тему була дуже жвавою. Окрім місійного значення Церкви, на якому наголошував Павло Хомницький, учасники конференції доволі гостро поставили питання про збереження її національної сутності та ролі духовних провідників у згуртуванні українців за кордоном, зокрема новоприбулих⁶⁷. Соціально-політичну функцію Церква реалізує через розробку та вдосконалення своєї соціальної доктрини з урахуванням умов життя у країні перебування; висвітлення доктрини в інформаційних виступах і зверненнях до народу; в проповідях священнослужителів, які коментують події, що відбуваються в світі, з позицій Церкви тощо⁶⁸.

Яскравим прикладом соціально-політичної ролі Церкви, формування світогляду молодих українців стала діяльність отця Степана (Біляка), який очолив УПЦ КП у США. Він є відомим священнослужителем, якому «... за довголітню усердну душпастирську працю на ниві святої Української

65 Кочан Н. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність / Політика і час. 1994. № 2. С. 62–71.

66 Роздольська М. Вільна особистість – творець своєї долі і співтворець історії свого народу / Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. – 100 с.

67 Остюжанцева О. Міжнародна науково-практична конференція про ролі діаспори / Свобода (США). – 2008. – 10 жовт. – С. 1, 17, 20.

68 Роздольська М. Стенфордській єпархії – 50 років / Свобода (США). 2008. 14 листоп. С. 1, 16–17.

православної церкви, увінчану збудуванням Церкви святого Миколая в Купер Ситі, Флорида, США...» Патріарх Мстислав надав право на ношення Другого Наперсного Хреста⁶⁹. Степан Біляк також брав участь як проповідник у християнських передачах на радіо «Голос Америки» за часів атеїзму в радянській Україні⁷⁰. Крім душпастирської справи, Степан Біляк завжди вболівав за долю українського народу та виступав з доповідями, присвяченими історичним подіям, відомим українським діячам. Найбільшу популярність мали такі проповіді: до V-ої річниці Чорнобильської катастрофи⁷¹, про національно-визвольні змагання на теренах Західної України «Листопадовий зрив»⁷², слово перед панахидою за Головою Директорії та Головним Отаманом Війська і Президентом Української Народної Республіки С. Петлюрою⁷³ та багато інших.

Особливим здобутком УПЦ у США є її центр у місті Саут-Бавнд-Брук (штат Нью-Джерсі). Були засновані теологічна семінарія, культурний центр, архів, бібліотека та музей, закладено кладовище, архітектурною домінантою якого є меморіальний храм св. Андрія Первозванного. Упродовж багатьох років у церкві моляться за спокій душ жертв Голодомору. Варто зазначити, що це перший храм у світі, збудований в пам'ять жертв Голодомору та інших репресій у СРСР. Під церквою розміщений мавзолей, в якому спочиває Патріарх Київський і всієї Руси-України Мстислав (С. І. Скрипник). У червні 1971 р. на українському цвинтарі у Саут-Бавнд-Брук посвячено хрест – пам'ятник борцям за волю й державність України. 30 серпня 1983

69 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 17. Грамота Патріарха Мстислава (Скрипника С. І.) протопресвітеру Степану (Біляку С. М.), про нагородження Другим наперсним хрестом, 1 арк.

70 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 20. Тексти проповідей, прочитаних на радіо «Голос Америки» та в церквах, 45 арк.

71 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 21. Доповіді протопресвітера Степана (Біляка С.М.), присвячені історичним подіям, відомим українським діячам та ін., 69 арк.

72 Там само

73 Там само

р. на території кладовища встановлено пам'ятник митрополитові Василеві Липківському. Саут-Бавнд-Брук став потужним центром православ'я, отримавши назву українського Єрусалиму в діаспорі, а засоби масової інформації назвали його «українським пантеоном».

Так, від початку існування Церкви в еміграції, що є важливим для української громади, збереження її ідентичності, створюються спеціальні навчальні заклади (колегії, семінарії, академії, університет), які забезпечують не тільки релігійний, а й національно-культурний розвиток українства. «Щоб наша Церква, ..., вдержалася, треба їй – як наголошував єпископ Костянтин Богачевський, започатковуючи у Стенфорді Український коледж, – провідної інтелігентної верстви, котра любила б цю Церкву та дорожила б усім, що українське. Треба виховати свою власну, свідому американсько-українську інтелігенцію, в першій мірі своє, свідоме, українське духовенство»⁷⁴. За час свого існування Стенфордська семінарія св. Василя Великого підготувала для Української Церкви понад 200 священників, 6 єпископів, серед яких колишній Глава УГКЦ Любомир Гузар.

Стенфордську семінарію св. Василя Великого закінчив також владика Василь Лостен, який став пізніше третім Стенфордським єпископом. За значний внесок у збереження та розвиток української культури Василь Лостен у 2001 р. рекомендований до нагородження грамотою Президента України⁷⁵, а в 2007 р. відзначений Орденом «За заслуги» III ступеня⁷⁶. На початку 1990 р., коли утворилась незалежна Українська держава, студентами семінарії стали понад 70 українських юнаків.

Доброчинність є характерною рисою приватного життя і українців-емігрантів, і Церкви загалом. УГКЦ у США утримує суботні та недільні школи для дітей і юнацтва, опікується численними організаціями для молоді та дорослих, співпрацює з багатьма громадськими організаціями.

Як і УКЦ, УПЦ у США «...ніколи не була просто церквою, але більше центром збереження та просування світської української культури

74 Липківський К. Історія одного далекого пам'ятника / К. Липківський // День. – 2009. 20 листоп. С. 3.

75 ГДА МЗС України. Ф. 1 (справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.). Оп. 1. Спр.11275. Питання національних меншин (загальне). 21 червня 2001 р. – 7 вересня 2001 р., 193 арк.

76 Державні нагороди для греко-католицьких єпископів : http://sww.cerkiew.net.pl/Wiadomosci/wiadomoscjedna_ukr.php?polaczenie=wiad_1187952059&cerkiew=cerkiew.

та національної ідентичності»⁷⁷. Свідченням цього є український музей етнографії і бібліотека у Стенфорді, які заінкорпоровані у штаті Коннектикут як окремі культурні установи, але вони є невід'ємною частиною Стенфордської єпархії УКЦ. Книжковий фонд бібліотеки у Стенфорді на сьогодні налічує понад 70 тис. примірників українських книг та періодичних видань, які внесені до світового каталогу. Україномовні еміграційні видання та нові надходження книг і періодики з України постійно його поповнюють. У бібліотеці у Стенфорді також зберігаються цінний архівний матеріал, класифікований тематично, а також впорядковуються особисті архіви визначних українців діаспори – єпископів Сотера Ортинського, Костянтина Богачевського, Амвросія Сенишина, Василя Лостена. Нині впорядковано архіви Я. Падоха, Ю. Старосольського, У. Старосольської, М. Угриня-Безгрішного, М. Чубатого, Комітету допомоги скитальцям – діячам української культури, Українського католицького допомогового комітету та ін.⁷⁸.

Для з'ясування ролі церковних громад у житті українців США слід вивчити діяльність релігійно-культурного осередку ім. св. Андрія у Норт-Порті (Флорида). Заснований понад 40 років тому групою українців з США й Канади під керівництвом В. і П. Різників та сенатора П. Юзика з Канади, він став твердинею українства на Північноамериканському континенті. П. Юзик згодом зазначатиме: «...Ці люди були свідомі, що вони не в силі збудувати католицьку і православну церкви, а тому вирішили створити одну соборну громаду і одну екуменічну церкву на основі християнського братерства й єдності українського народу»⁷⁹.

Значну роль у релігійному житті українців у США відіграють протестантські церкви. Найчисленнішими є дві федерації: Всеукраїнське євангельсько-баптистське братство і Українське євангельське об'єднання в Північній Америці. Значну кількість послідовників має також П'ятдесятницьке братство Америки.

Протестантизм здійснює певний духовно-інтелектуальний вплив на українську діаспору, що базується на підвищеному інтересі до внутрішнього, особистого життя людини, її релігійності, врахуванні національної

77 ЦДАЗУ. Ф. 23. Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп. 2. Єпископ Бориспільський Вікарій Української Православної Церкви Київського Патріархату в США і Канаді Степан (Біляк Степан Михайлович, 1917 – 2006), український церковний та громадський діяч на еміграції (США). Спр. 22. Протопресвітер Степан (Біляк С.М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк.

78 Подаровано книгозбірню д-ра Ярослава Велети // Свобода (США). 2009. 20 лют. С. 9, 13.

79 З громадського життя в Норт-Порті, Флорида // Час і події. – 2010. – 5 трав. – С. 15.

самобутності. Один з принципів протестантизму – суворе дотримання моральних норм кожною людиною. З огляду на це протестантські об'єднання систематично поповнюють свої ряди представниками нетрадиційних церков, беруть участь у діяльності багатьох культурних і громадсько-політичних організацій, їх керівних органів.

Висновки. Отже, північноамериканська українська діаспора займає значне місце у суспільному житті країни поселення, у неї є наявні можливості для самореалізації і репрезентації українства як повноцінної спільноти у світі. Аналіз діяльності українських церков, шкіл українознавства у США свідчить про те, що вони є важливою складовою багатогранного життя діаспори, специфічним компонентом соціальної структури суспільства.

Володіючи ресурсами, зберігаючи національну ідентичність, діаспора спроможна сприяти поширенню інформації про нашу державу та українство. Окрім цього, релігія впливає на розвиток і збереження цінностей культури, нагромадження і трансформацію культурного досвіду, на формування й розвиток естетичних цінностей, на традиційні норми поведінки віруючих. Створювані духовні цінності збагачують загальнолюдську культуру, посилюючи українську самобутність. При цьому духовна місія – через українські школи і церкви виховати молодше покоління в дусі любові до України та її народу – лишилася незмінною, що уможливляє співпрацю з історичною Батьківщиною.

Contact:

Iryna Nedoshytko

Lecturer of the Department of Information
and Socio-Cultural Activity
West Ukrainian National University

Ірина Недошитко

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнський національний університет